

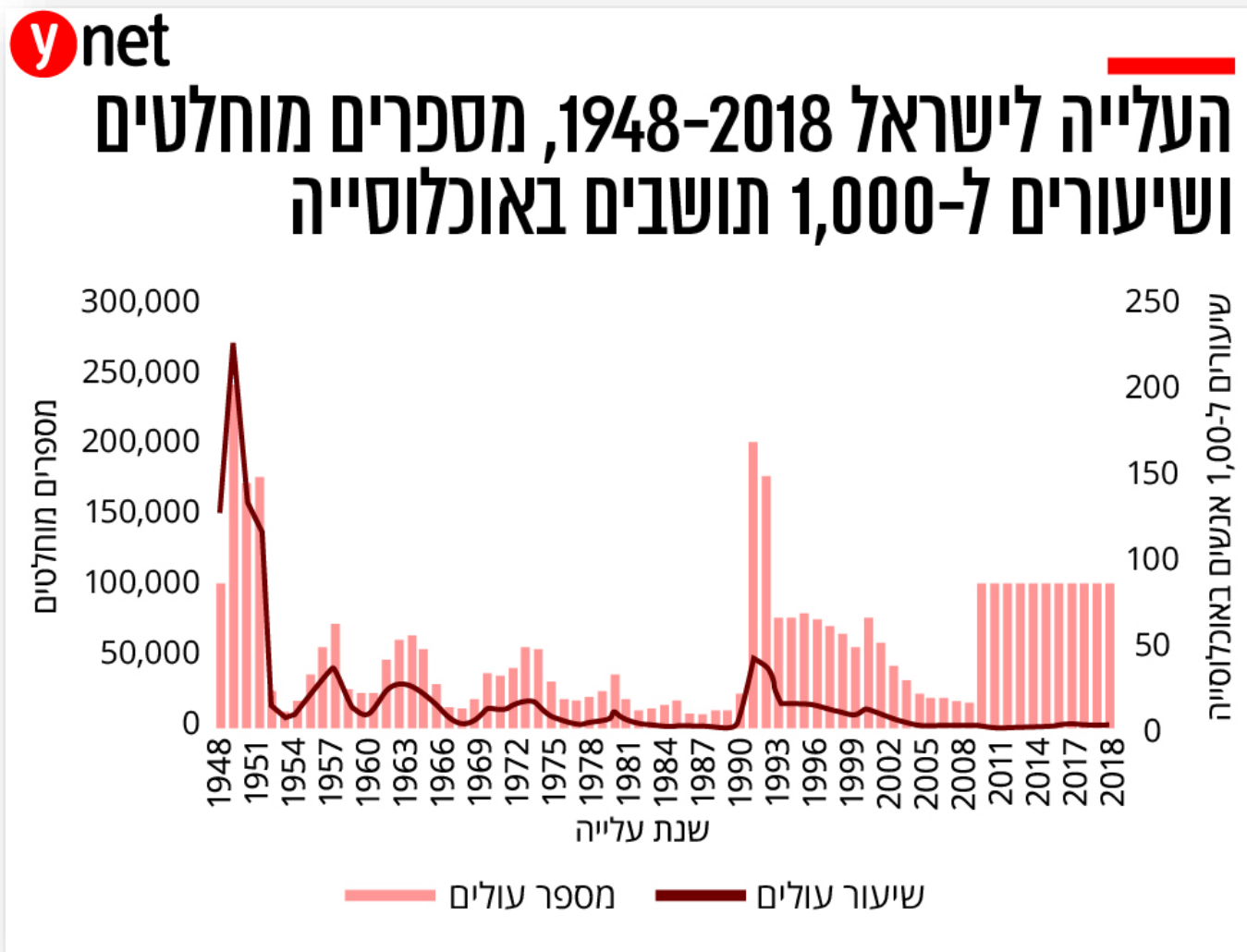
מדעי ההתנהגות

יחידת לימוד 16 - החברה במדינת ישראל

איסוף ארגון ועריכה – אילת כ"ץ

העלייה לישראל משנת 1948 - 2018

התבוננו בטבלה זהו את שני גלי העלייה הגדולים

מתי היו גלי עלייה אלה? מה הסיבות לכך?

בחרו גל עלייה נוסף והסבירו את הסיבות לעלייה זו?

עלייה והגירה בין-לאומית: מקום המדינה ועד סוף שנת 2021 עלו לישראל כ-3.3 מיליון עולים. ב-2021 הגיעו לישראל 34.1 אלף מהגרים חדשים: 25.5 אלף עולים ועולים בכוח, 1.8 אלף אזרחים עולים, 4.7 אלף באיחוד משפחות ו-2.1 אלף ברישום חדש. במהלך עשרת החודשים הראשונים של שנת 2022 (ינואר-אוקטובר) הגיעו לישראל 57.2 אלף עולים, עלייה של 175.8% לעומת התקופה המקבילה אשתקד. העלייה החדה במספר העולים נובעת מגידול במספר העולים מרוסיה ומאוקראינה, ככל הנראה כחלק מההשלכות של הלחימה ביניהן.

ישראלים בחו"ל: לפי מאזני הגירה מצטברים לשנים 1948-2020, האומדן של מספר הישראלים ששהו בחו"ל בסוף שנת 2020 נע בין 572 אלף ל-612 אלף. אומדן זה אינו כולל ילדים שנולדו בחו"ל למהגרים ישראלים. הגירת עבודה: בסוף 2021 שהו בישראל כ-123 אלף אנשים בעלי אזרחות זרה עם אשרת עבודה.

נתוני הגירה של למ"ס: עלייה חדה במספר העולים בהשוואה ל-2021 במהלך עשרת החודשים הראשונים של שנת 2022 (ינואר-אוקטובר) הגיעו לישראל 57.2 אלף עולים, עלייה של 175.8% לעומת התקופה המקבילה אשתקד

יהודים מכל קצווי תבל מתקבצים במדינת ישראל

מחברות: צביה פיין; מאירה שגב; רחלי לביא

ישראל היא מדינת הגירה, כלומר, מדינה אשר המהגרים (העולים) וצאצאיהם הם המרכיב העיקרי של אוכלוסייתה (זאת לעומת מדינות רבות אחרות, שבהן האוכלוסייה הגרעינית היא הרוב ואילו המהגרים הם מיעוט מכלל האוכלוסייה). עוד מדינות הגירה ידועות בעולם הן ארה"ב ואוסטרליה.

עם זאת, מדיניות ההגירה של מדינת ישראל לגבי עלייתם של יהודים לארץ היא ייחודית. זוהי מדיניות שהמדינה הכריזה עליה במגילת העצמאות מיד עם הקמתה. לאחר מכן חוקקה המדינה שני חוקים המעניקים לעלייה חשיבות ומשמעות שאין כמותן במדינות אחרות: **חוק השבות*** ו**חוק האזרחות**. לפי שני חוקים אלה - כל יהודי זכאי לעלות ארצה, וכל יהודי שעולה לארץ מקבל אוטומטית אזרחות ישראלית. חוק האזרחות קובע עוד כי אזרחות ישראלית ניתנת הן למי שנולד בארץ והן מכוח הישיבה בה (כך קיבלו אזרחות גם התושבים הערבים שישבו במדינת ישראל בעת הקמתה).

מאז הקמת המדינה הלכו ורבו המדינות שיהודים עלו מהן לישראל: עד 1948 - מרבית העולים הגיעו ממדינות שונות ביבשת אירופה; בעלייה ההמונית של שנות ה-50 - מחצית העולים הגיעו מיבשות אסיה ואפריקה, ומחציתם מיבשות אירופה ואמריקה; ובעלייה הגדולה של שנות ה-90 - רוב העולים הגיעו מבריה"מ לשעבר, ועוד קבוצת עולים הגיעה מאתיופיה.

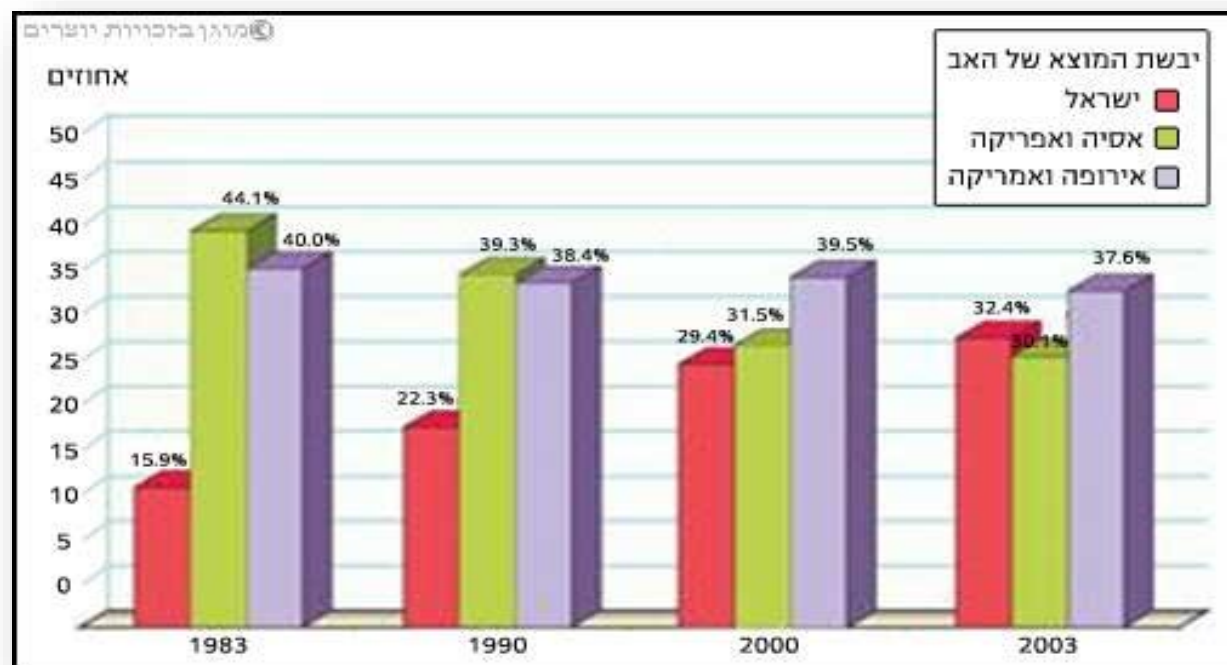
חשיבות העלייה לישראל באה לידי ביטוי כבר במגילת העצמאות בה צוין כי "מדינת ישראל תהא פתוחה לעליה יהודית ולקיבוץ גלויות". בחוק השבות שנחקק ב-5 ביולי 1950 נקבעה זכותו של כל יהודי המשתקע בישראל לעלות לישראל ולקבל תעודת עולה (אלא אם נוכח שר הפנים שהמבקש פועל נגד העם היהודי; עלול לסכן בריאות הציבור או ביטחון המדינה; בעל עבר פלילי העלול לסכן את שלום הציבור).

עם השנים התרחב דור ה"צברים"**, וכיום יותר ממחצית ילידי ישראל הם כבר בני דור שני של צברים, כלומר, גם הם וגם הוריהם נולדו בישראל. הדת והמסורת היהודית יוצרות בסיס משותף רחב לתושבי ישראל ולעולים אליה. ארצות המוצא השונות של העולים יש השפעה מרחיקת לכת על החברה הישראלית. כל עדה מביאה איתה את השפה, המנהגים וההרגלים, המוסיקה, הספרות והאמנות שהיו נהוגים בארץ מוצאה - וכל אלה יוצרים בישראל גיוון ועושר תרבותי, אך גם ניגודים, עימותים ופערים בין קבוצות המוצא השונות. עוד על העליות ועל השפעתן תקראו בפרק השלישי של יחידה זאת.

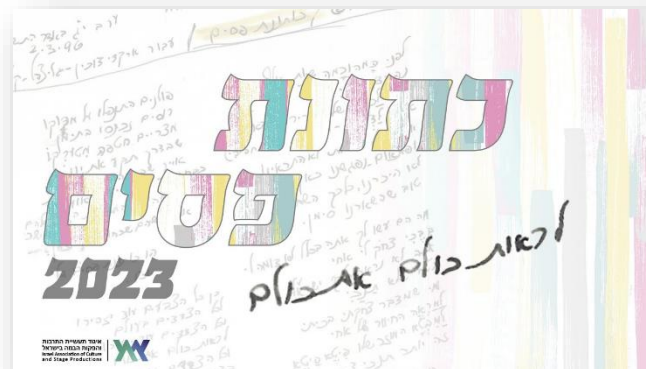
***חוק השבות: חוק הקובע שזכותו של כל יהודי, מכל מקום בעולם, לעלות לארץ ולהתיישב בה. החוק נקרא בשם "שבות" כי כל יהודי המחליט להתיישב בישראל נחשב לאדם השב למולדתו.**

****צבר": כינוי למי שנולד בישראל וגדל בה. מדוע דווקא כינוי זה?**

כי אומרים על ילידי הארץ שהם כמו פרי הצבר - דוקרניים וחצופים כלפי חוץ, אך בתוכם הם רכים וטובי לב.

השיר: כתונת פסים

<https://www.youtube.com/watch?v=xNdnvCJAvqI>

כתונת פסים 2023 - אמני ישראל – 4 דקות

כתונת פסים - מילים : מאיר אריאל, לחן : ארקדי דוכין

לפני כמה וכמה שנות אלף

נפרדנו אני ואחי

הוא לכיוון של הקרירים האלה

אני לדרום מזרחי

יובלות על יובלות לא התראנו

ופתאום נפגשנו כאן

לא הכרנו כל כך השתננו

טוב שהשארנו סימן

מה הם עשו לך אתה בכלל לא דומה לי
בבכי צחק לי אחי
אתה לא נראה כל כך ישראלי
בטח שלא תנכי

כן, כל הצבעים עוד יזהירו
לכל הצדדים בעולם
לראות כולם את כולם
וכל הצדדים עוד יכירו
בגוונים השונים את עצמם
ויותר הצבעים לא יסתירו
אדם מאדם דם מדם

כן, כל הצבעים עוד יזהירו
לכל הצדדים בעולם
לראות כולם את כולם
וכל הצדדים עוד יכירו
בגוונים השונים את עצמם
ויותר הצבעים לא יסתירו
אדם מאדם דם מדם

מי שמדבר צחקתי בכיתי למראה החיוור של אחי

פולנים התנפלו על מרוקו

למבטא המוזר שלו ביטא ביטא זה יותר תנכי?

רוסים נכנסו בתימן

הו כתונת פסים שלי כל פס בי נוגע

מצרים חטפה מטורקיה

כל פס רוצה לקלף לי את העור

שבדרך תקעה את יוון

הו פסים פסים פסים שלי אני לא אשתגע

איך שביניהם הסתבכנו

רק אתן לגוונים מעט אור

כבר סופר אף כי לא יאומן

אבל למה את המלחמות הזרות שלהם משכנו

אחרי שהם שכחו אותנו מזמן מזמן

הו כתונת פסים שלי כל פס בי נוגע

כל פס רוצה לקלף לי את העור

הו פסים פסים פסים שלי

אני לא אשתגע לא אשתגע רק אתן לגוונים מעט אור

כן, כל הצבעים עוד יזהירו

לכל הצדדים בעולם

לראות כולם את כולם

וכל הצדדים עוד יכירו

בגוונים השונים את עצמם

ויותר הצבעים לא יסתירו

אדם מאדם דם מדם

בשיר ארבעה חלקים עיקריים:

תמצית הסיפור היהודי: פרידת האחים והשיבה הביתה - תיאור ודימוי היציאה לגלות ופיזור היהודים בעולם כפרידה בין אחים, שנפוצו לכל קצווי תבל (המרומזים כאפיון גיאוגרפי ותרבותי כאחד), ולא התראו במשך מאות ואלפי שנים ("יובלות על יובלות לא התראינו") עד למפגש המחודש בארץ ישראל. מפגש זה חושף את ההבדלים שהלכו ונוצרו בין היהודים בעולם, ואת הפער בין העולים החדשים ובין מי שכבר הפכו במשך השנים ל"ישראלים". "אתה לא נראה כל כך ישראלי, בטח שלא תנ"כי" (רמז ברור לעליות מארצות המזרח ומאתיופיה)

הפזמון החוזר – המבטא מסר פתוח של ריבוי גוונים, כבוד הדדי והשלמה הדדית ביניהם, וביקורת כלפי ביטויים של גזענות ושנאת האחר.

תיאור המפגש בין האחים והמציאות המקוטבת של החברה בישראל היום: הבית ממשיך את הדיאלוג בין שני האחים הנפגשים בארץ, ומתקשים להכיר זה את זה ולהידבר זה עם זה. וסיכום עגום: "כל פס רוצה לקלף לי את העור ... אני לא אשתגע", ותקווה לתיקון (תוך משחק מלים עור-אור): "רק אתן לגוונים מעט אור".

הבית החותם: ההווה הכאוב של שסע עדתי וקיטוב תרבותי בישראל. תיאור דמיוני של מאבק בין מדינות ואימפריות, שנמשך ומתבטא כביכול במאבק העדתי בישראל. הכותב שואל, מדוע המאבקים הבין-לאומיים כבר הצליחו להישכח, בעוד המאבקים העדתיים והאחרים עדיין חיים ובוועטים בישראל ופוגעים בה.

כן, כל הצבעים עוד יזהירו
לכל הצדדים בעולם
לראות כולם את כולם
וכל הצדדים עוד יכירו
בגוונים השונים את עצמם
ויותר הצבעים לא יסתירו
אדם מאדם דם מדם

הפזמון של השיר אינו קובע מהו הצבע 'הישראלי' או 'התנכ"י' אלא נפעם משפעת הצבעים הייחודית שמתקיימים זה לצד זה בכל זוהרם. העובדה שכל ה"גוונים השונים" קורנים "לכל הצדדים בעולם" מייצרת אפשרות שחזון ה"אור לגויים", המבטא את ייעודו של עם ישראל כמורה הדרך הרוחנית והמוסרית לעולם כולו *, אינו חזון של 'אור אחד' אלא חזון שבו "כל הצבעים עוד יזהירו לכל הצדדים בעולם" ו"כל הצדדים... יכירו בגוונים השונים את עצמם", עד שהצבעים השונים כבר "לא יסתירו אדם מאדם ודם מדם" ו'כולם יוכלו לראות את כולם'. כלומר, האדם הוא מה שהוא בזכות היותו אדם ואין זה משנה מה צבעו.

דימוי **כתונת הפסים** שבשיר מזכיר את הסיפור המקראי של יוסף, בנו של יעקב אבינו, ששימשה למעשה עילה לשנאת אחים ולניתוק בין האחים למשך זמן רב. אי אפשר גם להתעלם מן האסוציאציה של בגד הפסים ששימש מדי אסירים במחנות הריכוז וההשמדה של הנאצים, שוב ביטוי לשנאה גזענית. כאן בשיר מוצגת התמונה ההפוכה, אולי תיקון לסיפור ההוא: הפסים מייצגים גוונים שונים של החברה, הכרה וכבוד הדדי ביניהם ומתן מקום לכולם. "כל הצבעים עוד יזהירו / לכל הצדדים בעולם / לראות כולם את כולם ... ויותר הצבעים לא יסתירו / אדם מאדם דם מדם". **מסר פלורליסטי.**

שיח ודיון – בעקבות קריאת השיר

- 1- בחרו שורה שהזדהיתם אתה. מדוע?
- 2 - מיהם האחים שהשיר מתאר בתחילתו?
- 3 - עם איזו בעיה השיר מתמודד? כיצד מתוארת הבעיה? האם הבעיה קיימת לדעתכם גם היום (אחרי למעלה מעשרים שנה מאז חיבור השיר)?
- 4 - כיצד הפסיפס המתואר בשיר בא לידי ביטוי בכיתתכם? (ארצות מוצא, אמונות, אורחות חיים וכו')
- 5 - לפי השיר, מה מחבר בין יהודים (בעולם ובמדינת ישראל) ומה מפריד ביניהם?
- 6 - מדוע, לפי השיר, יש קיטוב גדול כך כך בחברה, וכיצד ראוי לנהוג לעומתו? ומה דעתכם על כך?
- 7 - ציינו דברים חיוביים ודברים שליליים העולים בשיר ביחס לזהות היהודית והישראלית. (שימו לב שהשיר מתייחס גם ללא יהודים החיים בישראל).

מושגים

פטרנליזם, קונפליקט, כור היתוך, טמיעה,

הטמעה, רב תרבותיות, פלורליזם

פטרנליזם

פטרנליזם - פירושו התערבות של מדינה, מוסד, קבוצת אנשים או פרט מסוים בענייניו של פרט אחר כנגד או בלי קשר לרצונו, בכוונה

להיטיב עם האחר או להגן עליו מפני פגיעה. יסוד עיקרי בפטרנליזם הוא הגבלת החופש או האוטונומיה של הפרט ואף כפייה ממש של פעולות. פטרנליזם עשוי גם לבוא לידי ביטוי בהטעיה מכוונת של האחר על מנת לגרום לו לפעול באופן הרצוי על ידי הטמעה.

פטרנליזם "צר" מול "רחב" – פטרנליזם צר מתייחס לפטרנליזם המופעל על ידי המדינה בלבד (חקיקה, מערכת המשפט

פטרנליזם רחב מתייחס לכל התייחסות פטרנליסטית שהיא (למשל, בית חולים המונע ממטופל מידע רפואי הרלוונטי למצבו).

פטרנליזם "רך" – התערבות המיועדת להגן מפני פעולה שאינה מודעת. דוגמה: הצבת שלט המזהיר בפני רחצה בחוף ים בשל סכנת מערבולות.

פטרנליזם "קשה" – שלילת חופש הבחירה. בדוגמה הנ"ל, למשל, באמצעות הצבת כוחות שיטור המונעים כניסה למים.

פטרנליזם "טהור" – שלילת החירות או האוטונומיה נעשית רק על האדם או קבוצת האנשים המוגנים.

פטרנליזם "לא טהור" – קבוצת האנשים שחירותם או האוטונומיה שלהם נפגעת במידה מסוימת רחבה יותר מקבוצת האנשים עליהם נועדה הפעולה להגן.

קונפליקט

מֵאָבֶק, סִכְסוּךְ, נִגּוּד, הַתְּנַגְּשׁוֹת עֲנִינִים בֵּין אָנָשִׁים אוּ בֵּין מְדִינוֹת וְכִיּוֹצֵא בָאֵלֶּה: קוֹנְפְּלִיקְטִים מְדִינָיִים. קוֹנְפְּלִיקְט בֵּין כּוֹחוֹת שׁוֹנִים בְּחַיֵּי הַנֶּפֶשׁ (בֵּין הַיָּצָר וְהַמְצָפוֹן, בֵּין הָרֶגֶשׁ וְהַחֻבָּה וְכַדוּמָה).

סכסוך או קונפליקט הוא מצב של יריבות, חוסר הסכמה או חוסר התאמה בין שני צדדים או יותר. סכסוך עשוי להיקרא מצב של יריבות, אי-הסכמה או התאמה בין אנשים, או בין קבוצות של אנשים, ולעיתים הסכסוך מאופיין באלימות מילולית או פיזית. סכסוך צבאי בין מדינות או בין אוכלוסיות שונות בתוך מדינה, עשוי להביא למלחמה או למלחמת אזרחים. גם התנגשות בין שיקולים או רגשות נגדיים אצל אדם מכונה לעיתים - בהשאלה - סכסוך או סכסוך פנימי.

מה זה שסע? משמעות המילה שסע היא קו גבול חברתי החוצה חברה ומפריד אותה למחנות שונים שבניהם מתקיים מתח. בחברה הישראלית ישנם 5 שסעים עיקריים:

שסע על רקע לאומי בין הרוב היהודי למיעוט הערבי.

שסע על רקע דתי בין יהודים דתיים לבין יהודים לא דתיים.

שסע על רקע עדתי בין אשכנזים יוצאי אירופה אמריקה לבין מזרחים יוצאי צפון אפריקה ואסיה

שסע על רקע אידיאולוגי-פוליטי בין ימין ניצי לבין שמאל יוני בנושאי חוץ וביטחון כמו הסדר מדיני עם הפלסטינים, עתיד יהודה שומרון, עתיד רמת הגולן וכו'

שסע על רקע מעמדי-חברתי-כלכלי בין עשירים לעניים, משכילים למשכילים פחות, תושבי המרכז והפריפריה. מאז שנות השמונים שסע זה הולך ומחריף במדינת ישראל שהולכת ונעשית פחות ופחות שוויונית ומאפשרת פערי מעמדות הולכים וגדלים בתוכה.

חמשת השסעים המאפיינים את המדינה הישראלית מבטאת מחלוקת, קיטוב ומתח בין הקבוצות השונות של **החברה הישראלית** ופוגעים בלכידות החברתית בישראל.

**אין ערבים
אין פיאועים**

**פיטום אוזים
כמה רוע אפשר לבלוע?**

**דור שלם
דור שלום**

<https://www.youtube.com/watch?v=GIbjpev6U5s>

שירת הסטיקר – 4 דקות

שירת הסטיקר הוא שיר מחאה עברי שנכתב על ידי דויד גרוסמן והולחן על ידי חברי להקת הדג נחש, שביצעה אותו. השיר, שבו מתארכת אהובה עוזרי, המנגנת על בולבול טרנג, יצא בשנת 2004 ושולב באלבומה של הלהקה "חומר מקומי". מילות השיר משלבות טקסטים הלקוחים מסטיקרים שונים בנושאי פוליטיקה, דת וחברה.

מילות שיר - שירת הסטיקר –שנת 2004

דור שלם דורש שלום, תנו לצה"ל לנצח
עם חזק עושה שלום, תנו לצה"ל לכסח
אין שלום עם ערבים, אל תתנו להם רובים
קרבי זה הכי אחי
גיוס לכולם, פטור לכולם
אין שום ייאוש בעולם
יש"ע זה כאן, נ נח נחמן מאומן
משיח בעיר, No Fear,
אין ערבים, אין פיגועים
בג"ץ מסכן יהודים
העם עם הגולן, העם עם הטרנספר
טסט בירכא, חבר, אתה חסר
הקדוש ברוך הוא אנחנו בוחרים בך
בחירה ישירה זה רע
הקדוש ברוך הוא אנחנו קנאים לך
ימותו הקנאים

כמה רוע (כמה רוע רוע)
אפשר לבלוע (אפשר לבלוע לוע)
אבא תרחם, אבא תרחם
קוראים לי נחמן ואני מגמגם
כמה רוע (כמה רוע רוע)
אפשר לבלוע (אפשר לבלוע לוע)
אבא תרחם, אבא תרחם
ברוך השם אני נושם, ולכן...

מדינת הלכה, הלכה המדינה
מי שנולד הרוויח, יחי המלך המשיח
יש לי בטחון בשלום של שרון
חברון מאז ולתמיד
ומי שלא נולד הפסיד
חברון אבות, שלום טרנספר כהנא צדק
משקר CNN
צריך מנהיג חזק
סחתין על השלום, תודה על הבטחון
אין לנו ילדים למלחמות מיותרות
השמאל עוזר לערבים, ביבי טוב ליהודים
פושעי אוסלו לדין
אנחנו כאן הם שם, אחים לא מפקירים
עקירת ישובים מפלגת את העם
מוות לבוגדים, תנו לחיות לחיות
מוות לערכים

דוד גרוסמן, "שירת הסטיקרים": כמה רוע אפשר לבלוע?

(עופרה אורן)

זמן מה אחרי רצח רבין החל הסופר דוד גרוסמן לאסוף סטיקרים פוליטיים. באותם ימים שקדמו לאינטרנט ולרשתות החברתיות המאפשרות לכל אדם להביע בקלות את דיעותיו בכל נושא ועניין, נהגו הבריות להדביק למכוניותיהם משפטים ששיקפו עמדות חברתיות ופוליטיות. מכוניות דמו למצע של מפלגה, והנוסעים בדרכים יכלו לנחש בוודאות כמעט גמורה לאיזה צד במפה הפוליטית שייכים הנהגים הנוסעים לפניהם ומאחוריהם.

כפי שאפשר לראות, גרוסמן הציב זה מול זה משפטים של "הימין", לעומת "השמאל" – פרי מוחם של אנשים מהרחוב שהגו אותם ונופפו בהם כדי לשכנע את זולתם, או יצירות של קופירייטרים מפלגתיים. וכך "דור שלם דורש שלום" ניצב מול "תנו לצה"ל לנצח", "עם חזק עושה שלום" לעומת "תנו לצה"ל לכסח" וכן הלאה, עוד ועוד קריאות, מתלהמות, זועקות: "מוות לבוגדים" לעומת "תנו לחיות לחיות", ובתווך כל העת הפזמון החוזר: "כמה רוע אפשר לבלוע..."

האם השיר רלוונטי גם היום כ- 20 שנה לאחר כתיבתו?

כמה רוע (כמה רוע רוע)
אפשר לבלוע (אפשר לבלוע לוע)
אבא תרחם, אבא תרחם
קוראים לי נחמן ואני מגמגם
כמה רוע (כמה רוע רוע)
אפשר לבלוע (אפשר לבלוע לוע)
אבא תרחם, אבא תרחם
ברוך השם אני נושם, ולכן...
כמה רוע (כמה רוע רוע)
אפשר לבלוע (אפשר לבלוע לוע)
אבא תרחם, אבא תרחם
קוראים לי נחמן ואני מגמגם
כמה רוע (כמה רוע רוע)
אפשר לבלוע (אפשר לבלוע לוע)
אבא תרחם, אבא תרחם
ברוך השם אני נושם, ולכן...
לחסל, להרוג, לגרש, להגלות
NO FEAR להדביר, להסגיר, עונש מוות,
להשמיד, להכחיד, למגר, לבער
הכל בגללך, חבר

תפיסת כור ההיתוך

- המושג **"כור היתוך"** הוא ביטוי מטפורי הממחיש תפישה חברתית ותהליך בו אנשים וקבוצות מרקע תרבותי שונה **מתמזגים ביחד לכלל חברה בעלת תרבות אחידה**. זאת תוך כדי צמצום וביטול של המאפיינים התרבותיים המקוריים. ניתן לכנות תהליך זה גם כ**"היטמעות"** תרבותית.
- השימוש במושג **"כור ההיתוך"** בישראל החל עם גלי העלייה ההמונית לאחר הקמת המדינה. מדינת ישראל היא **"כור היתוך"** של עדות ותרבויות שונות. הביטוי **"כור היתוך"** מתייחס למדיניות ממשלת ישראל בשנותיה הראשונות של המדינה, ולפיה העולים שהגיעו מכל קצוות העולם, יתאימו עצמם לישראליות המתחדשת שסימלה המייצג הוא הצבר.

תפיסת "כור ההיתוך"

איור הממחיש את התוכנית החברתית של ממשלת ישראל (ובראשה דוד בן גוריון) בשנות ה-50, לפיה מדינת ישראל מדומה ל"כור היתוך" לתרבויות השונות. כלומר על פי תוכנית זו יש "לצקת" את כל התרבויות הגלותיות מהם באו יהודים ו"לגבש" חברה חדשה בישראל. מודל תוכנית זו היא היהודי "הצבר".

במהלך שנות השבעים של המאה הקודמת, החל בישראל תהליך של מעבר מ"חברת כור היתוך" אל חברה "רב תרבותית".

מדוע "כור ההיתוך" ?

- כדי לממש שוויון זכויות והזדמנויות שוות למהגרים בחברה, יש לאפשר להן מכנה משותף המבוסס על שפה ותרבות משותפת, שהיא דמות "הצבר", היא הדמות האידיאלית שלאורה יש לחנך את הציבור ב"כור ההיתוך" הישראלי.
- התפיסה התאימה לחברה מגוייסת הנלחמת על קיומה עם איומים ביטחוניים, קשיים כלכליים שדרשו הסתפקות במועט.
- הנהגת המדינה חששה שהעולים שהיו בני תרבויות שונות מאלה של בני הארץ ישנו את אופייה של המדינה. מדובר בחברה הנמצאת בשלבים ראשוניים של גיבוש זהותה, שלבים המאופיינים בד"כ בחוסר בטחון עצמי כך שכל זהות שונה נתפסת כאיום.

שתי שיטות לבינוי אומה הן:

טמיעה – מיזוג של קבוצה אחת באחרת. התוצאה הסופית היא אינטגרציה : קבוצה אחת נעלמת והשנייה נשארת. קיימת תרבות

דומיננטית שהופכת להיות התרבות והזהות הקולקטיבית כאשר הקבוצות האתניות, המיעוט, מצטרפות לתרבות הדומיננטית.

הטמעה – הכוונה שיטתית של קבוצות אתניות להטמעה בתוך הזהות החדשה הרצויה למנהיגי האומה. ב"הטמעה" המדובר במדיניות שיטתית, המנוהלת להבטחת ביצוע התהליך.

טמיעה - בעוד שבכור ההיתוך כל קבוצה נותנת משהו מעצמה ליצירת זהות חדשה, בשיטת הטמיעה קבוצה אחת בהכרח תאבד את הייחודיות בתוך הזהות החדשה שהיא הזהות של הקבוצה הדומיננטית. טמיעה היא תהליך הדרגתי טבעי, בלתי מכוון ולא דווקא מודע לעצמו.

שלילת הגולה, החתירה למהפכה תרבותית בא"י, ויצירת אדם ישראלי חדש הזינו את **הגישה הפטרנליסטית** כלפי עולי המזרח באמצעות מדיניות כור ההיתוך שהוכיח ששלילת המסורות תרבותיות-גלותיות של עולי ארצות המזרח לא מאפשרת להם להשתלב בתרבות החדשה והם נדחקו לשוליים. כך נוצר אב-טיפוס מזרחי.

ניתן לדבר על מספר מודלים של יחסי גומלין בין קבוצות מיעוט לחברת הרוב:

טמיעה (אסימילציה): אימוץ של כל מרכיבי תרבות הרוב (לשון, מסורות וערכים) עד כדי נטישת התרבות המקורית.

הטמעה – הכוונה שיטתית של קבוצות אתניות להטמעה בתוך הזהות החדשה הרצויה למנהיגי האומה. ב"הטמעה" המדובר במדיניות שיטתית, המנוהלת להבטחת ביצוע התהליך.

הפרדה - דחיית צד אחד או שני הצדדים זה את זה וכל ניסיון לשילוב (אינטגרציה). התוצאה היא קיום זה בצד,

תוך קשרים פורמליים בלבד, או תוך התעלמות הדדית, או האפשרות הקשה יותר – קיום מתוך קונפליקט מתמיד.

קיום רב-תרבותי: הסתגלות מתוך התאמה הדדית, כלומר קיום זה עם זה – ולא זה על-יד זה או זה מול זה: לא מתוך לית-ברירה, אלא מתוך כוונה וקבלה הדדית. ...

גישה רב תרבותית פרושה בראש ובראשונה יחס של כבוד לתרבויות ולבעליהן. כבוד זה, אין משמעותו בהכרח שהתרבויות השונות מקובלות עלינו באותה מידה, אלא שאנו מכבדים כל תרבות במידה שווה - גם אם איננה מקובלת עלינו, שאנו מכירים בתרומתן הייחודית של התרבויות השונות לחברה ולמדינה, שאנו מכירים בזכותן של קבוצות ויחידים לזהות ייחודית ...

יעקב עירם, "אחדות מול רב-גוניות בחברה פלורליסטית", רב גוניות ורב תרבותיות בחברה הישראלית, הקתדרה לחינוך לערכים, לסובלנות ולשלום, אוני' בר אילן, תשנ"ט, עמ' 12-13. © זכויות יוצרים שמורות למחבר

עם איזו גישה אתם מסכימים?

האם אתם יכולים לחשוב על גישות נוספות להתמודדות עם התרבויות השונות שיש בארץ?

למה לדעתכם נבחר דווקא הצבר
כסמל לישראליות החדשה?

שיר פטריוטי/ רוני סומק

אני עירקי-פיג'מה,

אשתי רומניה

והבת שלנו היא הגנב מבגדד.

אמא שלי ממשיכה להרתים את הפרת והחדקל,

אחותי למדה להכין פירושקי מאמו הרוסיה

של בעלה.

החבר שלנו, מרוקו-סכין, תוקע מזלג

מפלדה אנגלית בדג שנולד

בחופי נורבגיה.

כלנו פועלים מפטרים שהורדו מפגומי המגדל

שרצינו לבנות בבבל.

כלנו חניתות חלדות שדון קישוט העיף

על טחנות הרוח.

כלנו עדין יורים בכוכבים מסנורי עינים

רגע לפני שהם נבלעים

בשביל החלב.

רוני סומק, "שיר פטריוטי", פורסם ב"הארץ" 14.11.2003

© זכויות יוצרים שמורות למחבר

ולאקו"ם <http://www.acum.org.il>

שיר פטריוטי-רוני סומק

מהי פטריוטיות? האמנם השיר פטריוטי?

**איזה תהליך או מצב מתאר
השיר "שיר פטריוטי"?**

רב תרבויות

- הגישה הרב-תרבותית היא תפיסה חברתית היוצאת מנקודת מוצא שבה כל התרבויות שוות והקבוצות השונות שומרות על זהותן, על האתניות, המנהגים, האמונות, השפה והמיתוסים שלהן אך יחד עם זאת מאוחדות בנאמנותן הלאומית.
- מוצגת לעתים כחלופה מנוגדת להיטמעות. בחברה מגוונת, רבת פנים, פלורליסטית, כל תרבות תורמת לחברה. כל "מרכיב" בקבוצה שומר על שלמותו ו"ייחודו" ובכך תורם לתוצר סופי מגוון ומוצלח.

רב תרבותיות

- חברה רב-תרבותית היא חברה שבה מתקיימים הכללים הבאים:
- חברה פלורליסטית: חברה המכירה בגיוון החברתי והתרבותי של כלל האוכלוסייה, בשוני ובזהויות הנבדלות של הקבוצות שבתוכה. החברה מכירה בזכותו של היחיד ושל הקבוצה לבטא דעות שונות, לשמור על זהות נבדלת וייחודית, לממש זכויות – והכל במסגרת חוקי הדמוקרטיה.
- סובלנות, כבוד הדדי, אכפתיות הדדית, דיאלוג שוויוני והכרה הדדית בין הקבוצות התרבותיות השונות בחברה. קיום הדיאלוג בין זהויות שונות / אתניות – המרכיבות את התרבות הנתונה מה שמאפשר הכרות בין הקבוצות השונות, ואף מוביל לקיום משותף זה לצד זה של הקבוצות.

"אנשים שהאידיאל החברתי שלהם הוא כזה ואנשים שהאידיאל החברתי שלהם הוא ההיפך מזה, כולם יכולים בפוטנציה להפרות זה את זה...תרבות עשויה לפרוח דווקא במקום שיש מפגש של ניגודים, של מתחים, של שוניות, של מחרויות"

עמוס עוז, כל התקוות, כתר, ירושלים, עמ' 81

רב תרבותיות

- רב תרבותיות מתנגדת לתרבות "עליונה ומועדפת" ותרבות "נחותה" אלא מעדיפה תרבות מגוונת ולא אחידה. אין רצון לטשטש את ההבדלים בין הזהויות אלא להפך: החברה הרב-תרבותית היא חברה שמדגישה את השונות בין אחד לשני – ואף מחזקת אותו.
- לכן על פי התפיסה הזאת אין יותר טוב או פחות טוב, יש רק שונה – ולו יש מקום בחברה. אין ערכים אחידים – אלא לכל תרבות/חברה יש את הערכים שלה ואין קריטריונים לדרוג ערכים בהגדרות של עליון או נחות.
- יותר "רב תרבותית", הכרה בפסיפס בתהליך הדרגתי הפכה החברה הישראלית לפלורליסטית התרבותיות, שבו כל קבוצה שומרת על תרבותה והפרט נמצא במרכז ולא הכלל. תפיסת "כור ההיתוך" נשחקה עם השנים (מראשית שנות השבעים) ותפיסת "רב תרבותיות" – הובילה לויתור על החלום ליצור חברה אחידה.

סלט ישראלי

מבט – 5 דקות - מודעות לרב תרבותיות

בסרטון משווים את מושג רב תרבותיות לסלט ישראלי - הסבירו

האם אתם מסכימים להגדרה זו?

<https://www.youtube.com/watch?v=GrootEpEjDY>

מבט - מודעות בחברה רב תרבותית

מה דעתכם?

פלורליזם

ערך ועיקרון חשוב לפיו יש להעניק שוויון זכויות וחופש ביטוי לקבוצות שונות בחברה, בהן קבוצות מיעוט, כך שיוכלו לבטא את השונות ביניהן ולהתאגד במסגרות שונות כבחירתם. הפלורליזם מכבד את ריבוי הקולות האנושיים ואת ביטוייהם המגוונים, והוא אחד הערכים המרכזיים של הדמוקרטיה.

משטר שאינו פלורליסטי ומדכא קבוצות שונות מבחינה כלכלית, חברתית, דתית ותרבותית מביא על פי רוב לתרעומת ואיבה, הן כלפי המשטר והן בין הקבוצות השונות בחברה.

התנאי לקיום הפלורליזם הוא "סובלנות" ומקורותיה. ("סבל" הקושי בכיבוד האחר, כשלמעשה אתה מתנגד לרעיונות שהוא מעלה, לדעותיו או לאמונותיו, הצורך "לסבול" כדי לחיות בשלום ולכבד את האחר)

המרכיבים השונים העוזרים לתחם
את "כללי המשחק" הדמוקרטי

פלורליזם

סובלנות

דמוקרטיה

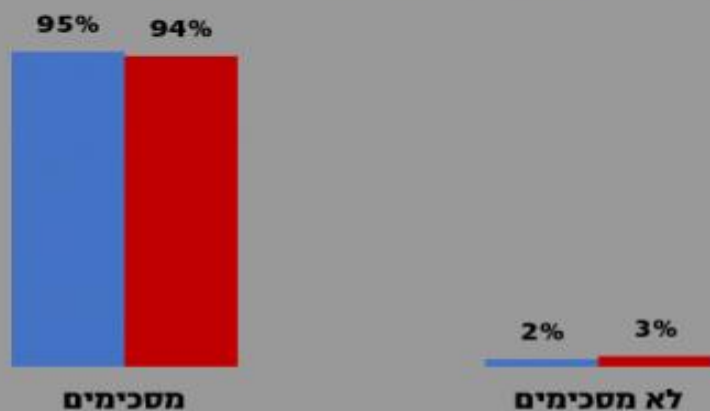
תחבורה ציבורית בשבת (עמדות יהודים 2020)

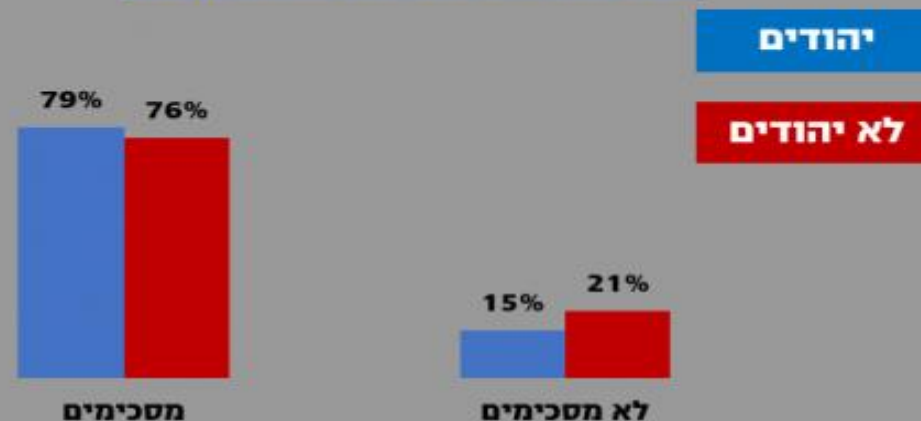
תחבורה ציבורית בשבת		
נגד		בעד
32%	בכלל לא חשוב	4%
12%	לא כל כך חשוב	12%
11%	קצת חשוב	17%
16%	חשוב אבל לא מאד	29%
29%	מאד חשוב	38%
37%	בכלל המדגם	63%

האינדקס הפלורליזם 2021

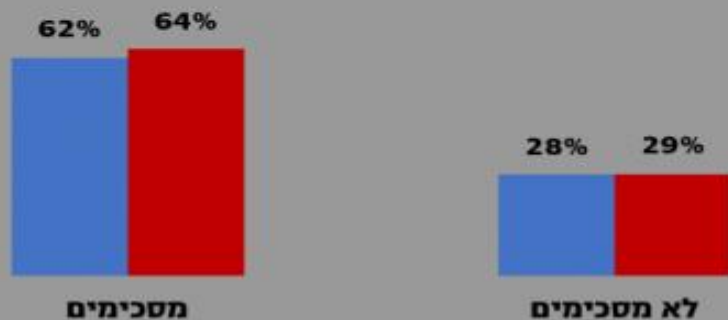
מדינה דמוקרטית זכויות אדם

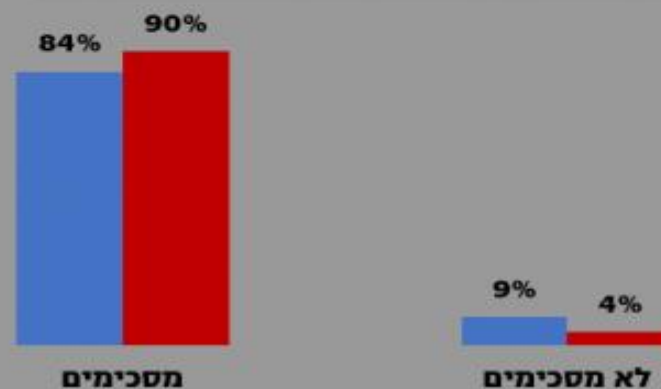
מדינה דמוקרטית: הרוב קובע

מדינה דמוקרטית: הפרדת דת ומדינה

מדינה דמוקרטית: אסור להפלות לרעה

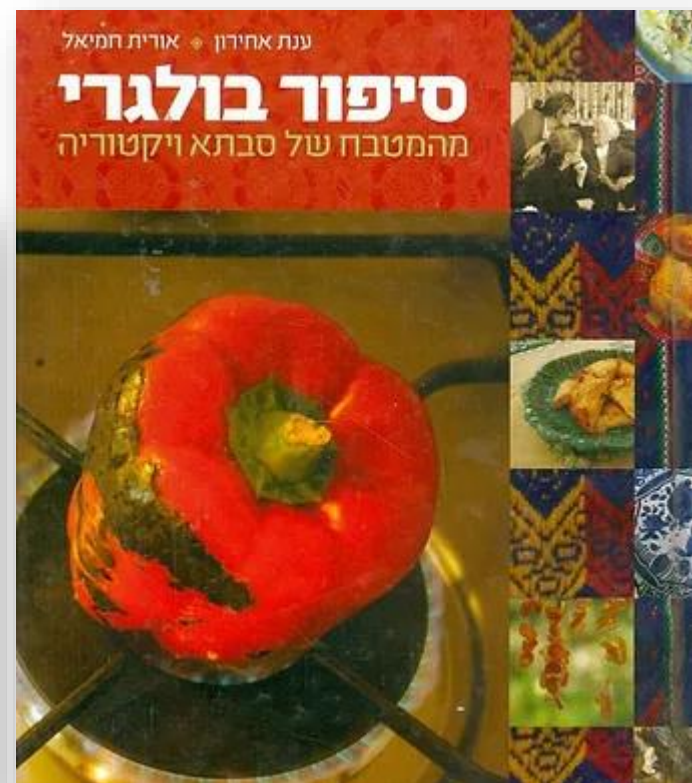
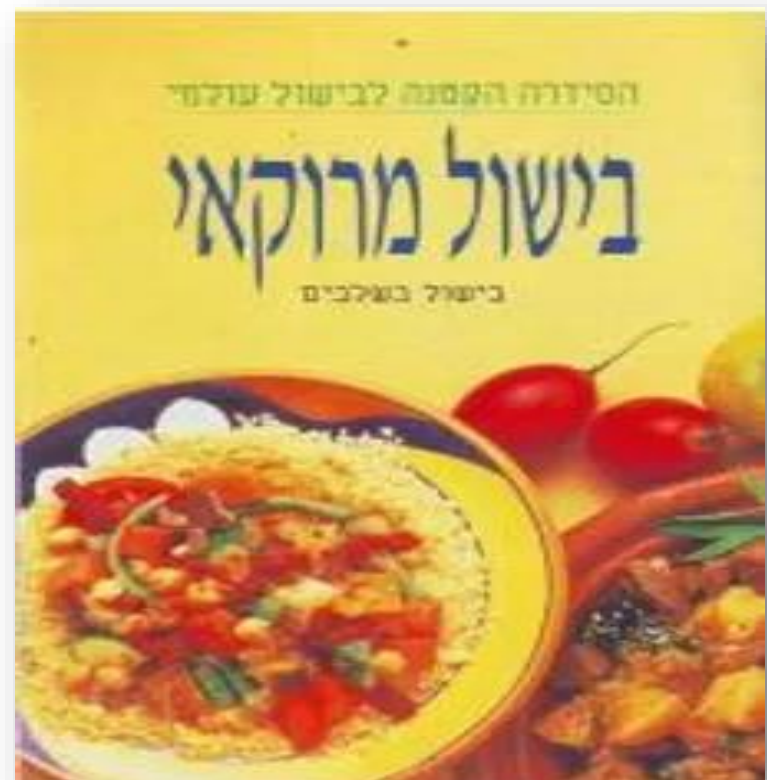

דרכי ביטוי לגישה הרב תרבותית במדינת ישראל

<https://shachgeva.wixsite.com/historygymnasia/blank-15>

הציגו ביטויים לרב תרבותיות בישראל

מסעדות אתיופיות

מסעדות הודיות

מסעדות מזרח אירופאיות

מסעדות רומניות

חגים עדתיים:

- מתן לגיטימציה לציון חגים של עדות שונות:
 - מימונה -עולי מרוקו.
 - סהרנה -עולי כורדיסטאן.
 - סיגד -עולי אתיופיה
 - תימניאדה

הסהרנה

תימניאדה

מוזיקה
מזרחית
ישראלית

מוזיקה
תימנית

המעבר לרב-תרבותיות במוזיקה

בתחום המוזיקה התרחשו במעבר מ"כור היתוך" לרב-תרבותיות שני תהליכים במקביל.

א. פריצת המוזיקה המזרחית וכניסתה למרכז המוזיקה הישראלית - המוזיקה המזרחית, הייתה עד לסוף שנות ה-70 מסוגרת במסגרות שידור מיוחדות רק לה, המכונות "גטאות השידור". בפועל, במוזיקה העברית של ראשית שנות המדינה, לא ניתן היה כמעט לשמוע צלילים "מזרחיים". המוזיקה המזרחית נשמעה בעיקר בבמות שידור יחודיות כגון "פסטיבל הזמר המזרחי", תוכניות רדיו ייחודית בתחנות שידור מעטות, במועדונים קטנים ובדוכני קסטות (קלטות בהן הוקלטו השירים) בעיקר באזור התחנה המרכזית בתל-אביב.

ב. כתיבה ולגיטימציה ציבורית לשירים המבטאים חוויות של בני תרבויות שונות, ואף געגועים לארץ המולדת אותה עזבו. להקות אתנית.

<https://www.youtube.com/watch?v=n6UwZ59W6HQ>

Dani מוסיקה אמהרית לאירועים 2016 | אבי צ'קול

<https://www.youtube.com/watch?v=mgpnaD9WWoo>
שיר ריקוד אתיופי 5 דקות- להיט 2014

<https://www.youtube.com/watch?v=5ZpiR4F5to>
מוזיקה ואוכל – בערבית - 5 דקות
Yara Ma Yhemmak

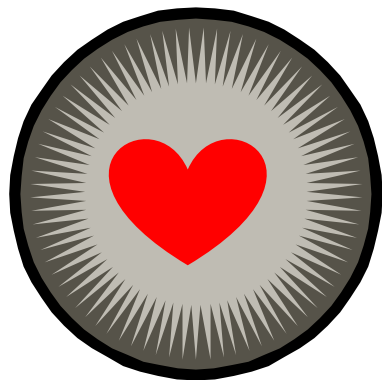
<https://www.youtube.com/watch?v=oRS2lZuQm9A>
השיר שווים – עם מילים בשפת הסימנים
פרויקט רב תרבותיות השיר שווים עילי בוטנר

לסיום

למדתי ש...

אהבתי....

יש לי שאלה....

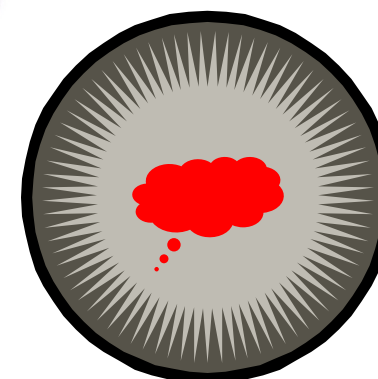
משהו שהתחדד לי

נהגתי לחשוב..
עכשיו אני חושב...

חשוב לי לומר....

אני חושב/ת ש....

מה אוכל ליישם?